

Вплив страхування вкладів клієнтів на ресурсний потенціал банків

Схеми страхування (гарантування) вкладів спричиняють суперечливий вплив на ресурсний потенціал банківської системи. З одного боку, зростає захищеність вкладників та інших застрахованих держателів рахунків на випадок краху банків. З іншого боку, виникнення схем страхування вкладів створює парадоксальну ситуацію, коли підвищення рівня захищеності вкладників на випадок краху банків супроводжується безвідповідальною поведінкою певних категорій вкладників та подрібненням вкладів до рівня виплати компенсацій. З точки зору національної фінансової безпеки інститут страхування (гарантування) вкладів потребує першою чергою підвищення ефективності в плані попередження крахів банків, а не стільки відшкодування збитків для держателів рахунків. Розмір компенсації вкладникам неплатоспроможних банків, обсяг гарантованих вкладів, рівень мінімальної заробітної плати та валового внутрішнього продукту порівнюється з аналогічними параметрами вибірки різних країн світу з урахуванням є другорядним завданням порівняно з попередженням нових банківських криз. Існуюча схема гарантування вкладів в Україні потребує удосконалення з врахуванням загальноєвропейських тенденцій, а також специфіки українського фінансового ринку. Автор описує проблему інформаційної асиметрії на ринку, яка полягає у нерівномірності доступу до звітності банків і оцінки їх стійкості, суттєвих недоліках у підходах до незалежного аудиту і рейтингування банків, високому ступені недостовірності у звітності банків, недосконалій інформаційній відкритості фонду гарантування вкладів і регулятора. Необхідно відновити довіру учасників ринку як до банків, так і до державних органів страхування, регулювання та нагляду, основою цього процесу є політична стабілізація у суспільстві. Автор пропонує підвищити рівень інформаційної прозорості та відповідальності відомств у нагляді за банками та гарантуванні вкладів, провести аудит діяльності схеми страхування вкладів та регулятора у відношенні неплатоспроможних банків.

Ключові слова: фінансовий ринок, банківська криза, регулювання ринку, страхування вкладів, моральна безвідповідальність.

Влияние страхования вкладов клиентов на ресурсный потенциал банка

Схемы страхования (гарантирования) вкладов оказывают противоречивое влияние на ресурсный потенциал банковской системы. С одной стороны, растет защищенность вкладчиков и других застрахованных держателей счетов в случае краха банков. С другой стороны, возникновение схем страхования вкладов создает парадоксальную ситуацию, повышение уровня защищенности вкладчиков в случае краха банков сопровождается безответственным поведением определенных категорий вкладчиков и дроблением вкладов до уровня выплаты компенсаций. С точки зрения национальной финансовой безопасности институт страхования (гарантирования) вкладов требует в первую очередь повышения эффективности в плане предупреждения банкротств банков, а не столько возмещения убытков для держателей счетов. Размер компенсации вкладчикам неплатежеспособных банков, объем гарантированных вкладов, уровень минимальной заработной платы и валового внутреннего продукта сравнивается с аналогичными параметрами выборки разных стран мира с учетом является второстепенной задачей по сравнению с предупреждением новых банковских кризисов. Существующая схема гарантирования вкладов в Украине требует усовершенствования с учетом общеевропейских тенденций, а также специфики украинского рынка. Автор описывает проблему информационной асимметрии на рынке, которая заключается в неравномерности доступа к отчетности банков и оценке их устойчивости, существенных недостатках в подходах к независимому аудиту и рейтингованию банков, высокой степени недостоверности в отчетности банков, несовершенной информационной открытости фонда гарантирования вкладов и регулятора. Необходимо восстановить доверие участников рынка как к банкам, так и к государственным органам страхования, регулирования и надзора, основой этого процесса является политическая стабилизация в обществе. Автор предлагает повысить уровень информационной прозрачности и ответственности ведомств в надзоре за банками и обеспечении вкладов, провести аудит деятельности схемы страхования вкладов и регулятора в отношении неплатежеспособных банков.

Ключевые слова: финансовый рынок, банковский кризис, регулирование рынка, страхование вкладов, моральная безответственность.

Impact of insurance customer deposits in resource potential of banks

Deposit insurance schemes cause contradictory effects on funding for the banking system. On the one hand, the protection of insured depositors and other holders of accounts in case of the collapse of banks is increasing. On the other hand, the emergence of deposit insurance schemes creates a paradoxical situation where improving protection of depositors in case of bank collapse accompanied by irresponsible behavior of certain categories of depositors and fragmenting deposits for the purpose of compensation. In terms of national financial security the insurance of deposit needs to increase the efficacy in terms of preventing bank collapses, not only reimbursement of damage for account holders. The author compared the level of compensation payments to depositors of insolvent banks, amount of guaranteed deposits, minimum wage and gross domestic product with similar parameters in the sample of countries are considering a secondary objective compared with the warning of new banking crises. The Ukrainian deposit guarantee scheme needs improvement with regard to pan-European trends and specifics of Ukrainian financial market. The

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

author describes the problem of information asymmetry in the market which is treated as unequal access of market participants to banks' statements and ability to evaluate their soundness, significant shortcomings in the approaches to independent audit and credit rating of banks, as well as high degree of uncertainty in banks reporting forms, imperfect transparency of domestic deposit guarantee fund, and regulatory agency. Restoring confidence of market participants as to banks and to state agencies of insurance, regulation and supervision is crucially required, with basing on political stabilization in society. The author proposes to increase the level of transparency and accountability of authorities in the supervision of banks and guaranteeing deposits, conduct the audit of deposit insurance scheme and regulator measures with regards to insolvent banks.

Keywords: financial market, banking crisis, market regulation, deposit insurance, moral hazard.

Постановка проблеми. Появі моделей страхування (гарантування) вкладів у різних країнах світу передувала серія масштабних (системних) криз у банківському секторі. Руйнівні наслідки таких криз багато чому навчили регуляторів та академічних вчених, виникли теорії банківської паніки, зокрема, загально визнаним можна вважати внесок американських вчених П. Дібвіга і Д. Даймонда, а також експертів з органів регулювання та нагляду, Базельського комітету з банківського нагляду, Ради з фінансової стабільності, Світового банку та МВФ. Інформаційна асиметрія залишається неподоланою проблемою у функціонуванні ринку депозитів клієнтів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Втеча вкладників (або набіг на банки, англ. bank run) є спільною рисою більшості фінансових криз. Вкладники поспішають забрати свої депозити, тому що очікують на крах банку. Своєрідну стадію поведінку вкладників найбільш яскраво описують американські економісти Ф. Дібвіг і Д. Даймонд [7]. Насправді раптові зняття коштів клієнтами можуть змусити банк ліквідувати значну частину своїх активів із значними збитками і все рівно зазнати краху.

Серед українських вчених тема страхування вкладів на випадок краху банків стала особливо актуальною після кризи 2008–2010 років. Слід відзначити праці економістів В.В. Бобіля, В.І. Мищенко, І.Р. Михасюка, С.К. Реверчука, А.Я. Оленчика. Проте недостатня увага приділяється невикористаним можливостям систем гарантування вкладів у зміцненні довіри з боку ключового сегменту клієнтури, яким є приватні особи – вкладники.

Метою статті є ідентифікація проблеми інформаційної асиметрії та впливу схем гарантування вкладів на ресурсний потенціал банків в умовах системної кризи.

Виклад основного матеріалу. Схеми страхування вкладів здавалися вдалим винаходом у подоланні цієї проблеми, проте під час глобальної фінансової кризи виявилися їх суттєві недоліки, зокрема слабка здатність у попередженні неплатоспроможності банків, мотивації власників і керівників банків на прийняття припустимого ризику. Проте, на нашу думку, поведінка вкладників лише в окремих випадках відповідає уявленню ірраціональної поведінки. Можна цілком погодитися в тому, що в основі рішень людей про дострокове вилучення вкладів та/або відмову від розміщення коштів у банках є страх втратити свої заощадження, запізнитися саме тоді, коли товпа одночасно і несподівано вилучає кошти з конкретного банку, навіть якщо для цього немає підстав. Проте такі рішення, як правило, є раціональними, оскільки людина (вкладник) намагається зібрати інформацію з різних джерел про даний банк, про банківську систему в цілому, щоб зробити оптимальний вибір.

В Україні система гарантування вкладів виникла після першої системної кризи у банківському секторі, яка стала-

ся у 1996 році. Схеми гарантування вкладів в ЄС, США та Україні наведені в табл. 1.

Цифри у табл. 1 показують значне розмаїття в схемах гарантування вкладів. З урахуванням низького обсягу валового внутрішнього продукту сума відшкодування вкладникам в Україні не виглядає гіршою від сусідніх європейських країн: виходячи з іншого співвідношення – рівня мінімальної заробітної плати в країнах ЄС та Україні приблизно 10:1, то рівень відшкодування вкладів не занадто низьким. Порівняння рівня граничного відшкодування вкладів та мінімальної заробітної плати показує, що Україна перебуває в групі країн-кандидатів або нових членів ЄС (табл. 2). На нашу думку, існуючий розмір відшкодування не враховує девальвацію гривні, дестимулює залучення великих вкладів і значно обмежує ресурсну базу банків. Зокрема, вкладники нерідко розбивають свої заощадження на кілька банків, щоб розраховувати на повну компенсацію у разі краху одного них.

Україна знаходиться за рівнем мінімальної заробітної плати серед найбільш розвинених країн Європи, а розрив навіть з країнами – кандидатами в ЄС є катастрофічним великим. Низький рівень оплати праці призводить до падіння обсягів заощаджень у широких верств населення (рис. 1).

ФГВФО у 2013 році впроваджена Методика оцінки фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, затверджена рішенням виконавчої дирекції ФГВФО від 28 лютого 2013 року №13. Фактичне значення фінансової стійкості не зменшувалося нижче 2,5%, тобто протягом 2013 року у ФГВФО було достатньо коштів для виконання своїх зобов'язань перед вкладниками, однак, починаючи з липня 2014 року воно почало стрімко падати, що свідчило про неможливість ФГВФО за власні кошти виконувати зобов'язання перед вкладниками банків. Цю ситуацію вдалося виправити лише за рахунок кредитної підтримки держави: у другій половині 2014 року для забезпечення виплат вкладникам ФГВФО запозичив кошти: від Національного банку України на загальну суму 10,2 млрд. грн. та від Міністерства фінансів України (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №456 від 17 вересня 2014 року) 10,1 млрд. грн. у вигляді ОВДП під 12,5% в обмін на векселі ФГВФО 12,5% [3]. Унаслідок зазначених дій фінансовий стан ФГВФО наприкінці 2014 року зміцнився, про що свідчить підняття ФСФ до 2,54% у грудні та зростання до 3,37% станом на кінець 2014 року. Проте без врахування запозичень кошти фонду були б негативними, тобто він потрапив у фінансовій базі у значну залежність від держави. Такі безпрецедентні заходи підтримки характерні лише для системної кризи у банківському секторі. Про зниження фінансової стійкості учасниками ринку стало відомо лише після оприлюднення річного звіту Фонду за 2014 рік.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Схеми гарантування вкладів в ЕС, США та Україні*

Країна	Дата запровадження СГВ	Граничне покриття, 2013 рік (еквівалент), євро	Покриття / ВВП на душу населення, %	Загальна сума вкладів, млрд. євро	Вклади, покриті СГВ, млрд. євро	Розмір фонду СГВ/ Покриті депозити, %
Австрія	1979	100 000	282	324,9	173,4	0,0
Бельгія	1974	100 000	304	529,0	229,1	0,9
Кіпр	2000	100 000	557	104,4	51,9	0,0
Естонія	1998	100 000	724	10,8	5,3	3,3
Фінляндія	1969	100 000	292	136,5	77,8	1,2
Франція	1980	100 000	321	1577,3	1103,5	0,2
ФРН	1998	€ 100 000	306	3171,8	1575,3	0,2
Греція	1995	100 000	631	175,0	104,8	3,8
Ірландія	1989	100 000	302	194,0	80,0	0,5
Італія	1987	100 000	397	1511,6	490,6	0,0
Латвія	1998	100 000	906	17,8	6,0	4,4
Литва	1996	100 000	861	13,4	6,7	0,0
Люксембург	1989	100 000	125	215,9	30,4	0,0
Мальта	2003	100 000	603	28,0	7,0	0,1
Нідерланди	1978	100 000	289	863,7	447,0	0,0
Португалія	1992	100 000	665	221,5	110,2	0,2
Словаччина	1996	100 000	778	45,9	24,2	0,8
Словенія	2001	100 000	606	23,5	14,9	0,0
Іспанія	1977	100 000	473	1568,8	674,9	0,4
Зона євро			495,9	10733,9	5212,7	0,3
Болгарія	1999	100 000	1870	29,0	18,4	8,0
Чехія	1994	100 000	731	123,6	65,3	1,5
Данія	1987	100 000	233	166,9	105,5	0,7
Угорщина	1993	100 000	1028	60,0	30,3	0,9
Польща	1995	100 000	1029	278,6	103,2	1,8
Румунія	1996	100 000	1547	64,3	27,4	2,4
Швеція	1996	100 000	238	267,1	140,9	2,3
Великобританія	1982	121 219	354	2922,2	1218,8	0,0
США	1933	234 302	471	7888,0	6231,5	1,0
Україна	1998	12 796	520	36,5	22,3	3,3

Примітка: за 2012 рік для країн ЕС, 2014 рік – США та за 2013 рік – України.

Джерело: складено автором за даними [13] та Фонду гарантування вкладів (http://www.fg.gov.ua/files/docs/reports/Zvit_FGVFO_ukr_2013.pdf).

У річному звіті за 2014 рік фонду також визнається дуже тривожна ситуація на перспективу. Зазначено, що показники стійкості протягом 2015 року різко погіршаться, фінансова стійкість фонду знизиться до -23,59% на кінець 2015 року. Внаслідок цього прогнозований рівень дефіциту коштів ФГВФО протягом 2015 року сягне 41,5 млрд. грн. У зв'язку з чим для забезпечення функціонування ФГВФО та виконання функцій та повноважень, у тому числі, виплат вкладникам неплатоспроможних банків протягом 2015 року ФГВФО необхідно буде залучити додаткове фінансування [3]. Такі розрахунки на сьогодні здаються заниженими, оскільки не враховували краху двох великих банків – Дельта Банку та банку «Фінанси та Кредит», а також очікування на ринку щодо оголошення неплатоспроможності інших великих банків. У зв'язку з цим постає питання про загрозу недовіри не тільки до банків, а й до схеми гарантування вкладів. Врятувати ситуацію може лише додаткове фінансування державою Фонду гарантування вкладів загальним обсягом до 100 млрд. грн. за підсумками 2015 року, що становить понад 6% ВВП, за оцінкою автора. Ця сума не враховує запланованої допомоги держави банкам

шляхом їх додаткової капіталізації та наявного рефінансування Національним банком.

Як справедливо визнати деякі економісти, досі не визначено правовий механізм повернення виплат у разі банкрутства Ощадбанку [1]. Існує висока ймовірність того, що вклади будуть відшкодовуватися протягом невизначеного часу, як це відбувається сьогодні в Україні з поверненням коштів вкладникам Ощадбанку СРСР. Потрібно повернутися до розгляду ідеї про приєднання Ощадбанку до учасників фонду. За думкою С. Тігіпко, це питання є принциповим принаймні з двох причин: неучасть Ощадбанку в системі гарантування необґрунтовано зміцнює його конкурентні переваги перед іншими банками; Ощадбанк як один із найбільших операторів ринку вкладів населення може опинитися у складній фінансовій ситуації, і тоді заходи щодо її врегулювання ляжуть важким тягарем на державний бюджет України [6]. Впродовж 2015 року Ощадбанк працює збитково внаслідок формування резервів за кредитними операціями (за дев'ять місяців 2015 року чисті збитки – 5,40 млрд. грн., а накопичені збитки досягли 14,32 млрд. грн., майже 50% статутного капіталу) [2].

Таблиця 2. Співвідношення гарантованого відшкодування вкладів та мінімальної зарплати в європейських країнах, на 1 січня 2015 року

	Мінімальна зарплата, євро	Співвідношення відшкодування до мінімальної зарплати, рази
Болгарія	194	515
Румунія	235	426
Литва	325	308
Угорщина	333	300
Чехія	338	296
Латвія	360	278
Україна	48	269
Словаччина	380	263
Естонія	390	256
Польща	418	239
США	1123	209
Португалія	589	170
Греція	684	146
Мальта	720	139
Іспанія	757	132
Словенія	791	126
Великобританія	1510	80
Ірландія	1462	68
ФРН	1473	68
Нідерланди	1508	66
Люксембург	1923	52

Джерело: складено автором за даними Minimum wage statistics. – Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/>) та Держстат України.

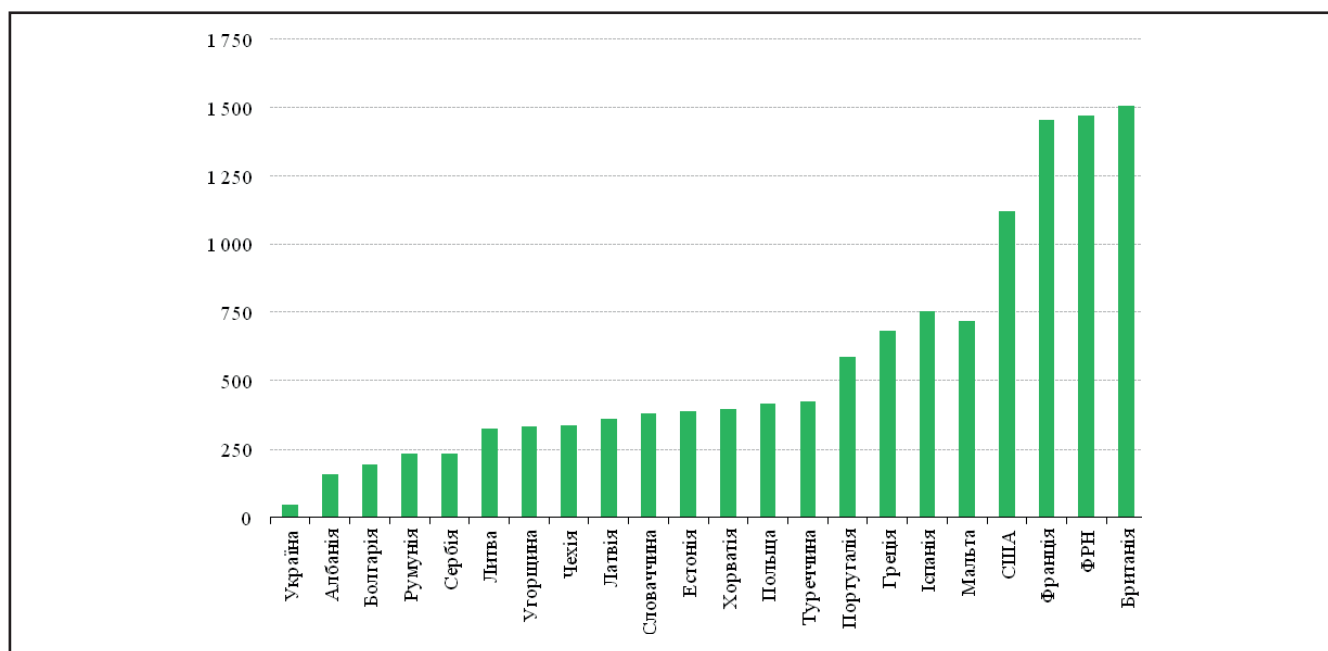

Рисунок 1. Мінімальна зарплатна плата станом на 01.01.2015

Джерело: складено за даними Minimum wage statistics. Eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat/>) та Держстат України.

Взагалі, головним напрямом, на думку автора, має бути стабілізація банківської системи, попередження краху банків, а не їх прискорена санація, оскільки виплати відшкодування вкладникам є дуже витратним для держави варіантом. У пошуках виходу з критичної ситуації доцільно звернутися до зарубіжного досвіду, першою чергою країн ЄС та США.

Наприклад, у Євросоюзі система гарантування депозитів є обов'язковою для всіх його держав – членів, Директива 94/19/ЄС про схеми гарантування депозитів була прийнята у 1994 році. Виходячи з перспективи приєднання України

до ЄС слід враховувати, що після глобальної світової кризи 2008–2009 років у 2010 році сталися суттєві зміни у зазначені Директиві ЄС [9], зокрема встановлено єдиного цільовий розмір фонду гарантування депозитів на рівні 1,5% від обсягу застрахованих депозитів (такий норматив має бути досягнутий за 10 років), можливість стягнення з банків надзвичайних внесків для поповнення фонду гарантування депозитів; можливість встановлення підвищеного розміру відшкодування для окремих депозитів. Також передбачено встановлення єдиного стандарту інформування вкладника

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

при придбанні депозитного продукту. У 2014 році зазначена Директива була модифікована [10]. У листопаді 2015 року Єврокомісія оприлюднила для обговорення альтернативи подальшого реформування Європейської системи гарантування вкладів: (а) повна заміна існуючої системи єдиною схемою страхування для зони євро; (б) створення додаткової схеми гарантування для вибірки країн зони євро; (в) механізм перестраховування для існуючих схем гарантування вкладів в зоні євро або (г) система міжнаціонального кредитування схем гарантування вкладів [13].

У США Федеральна корпорація страхування депозитів (ФКСД) має доступ до фінансування від уряду США в розмірі \$500 млрд. (близько 3% від ВВП країни) при капіталі \$63 млрд. (на кінець 2014 року), а при сумі покритих депозитів \$6,2 трлн. покриття власними коштами ФКСД становить близько 1% при цільовому рівні 1,35% [11]. У ФРН діють одразу кілька схем гарантування вкладів, аналогічно в Австрії, Кіпру, Італії та Португалії. Німецька схема побудована за трьома рівнями [14]. Дві схеми обов'язкової участі для приватних комерційних банків та одна для державних банків (під наглядом German Federal Financial Supervisory Authority – BaFin), які надають покриття на вклади до 100 тис. євро. Наступні дві схеми інституційного захисту, одна для ощадних банків, а друга для кооперативних банків, і члени таких схем виключаються з обов'язкової участі у перших двох схемах. Інституційні схеми спрямовані на захист життєздатності своїх учасників шляхом надання гарантій, а також гарантування вкладів, але без встановлення сум відшкодування. Третій компонент включає два фонди добровільного захисту для приватних і державних банків, але не більше 30% зобов'язань кожного банку. Недоліком німецької схеми є закритість інформації про фінансовий стан таких схем та відсутність визначеного рівня відшкодування.

Слід враховувати негативний наслідок запровадження схем гарантування вкладів, а саме моральну безвідповідальність держателів застрахованих рахунків (англ. moral hazard). Коли схема добре розроблена, інтереси учасників ринку, регуляторів та вкладників збалансовані, то вона сприяє стабільності фінансової системи і підвищує довіру вкладників до банків, стимулює приріст заощаджень. За думкою експертів Міжнародної асоціації схем гарантування вкладів (МАСГВ) [12], моральна безвідповідальність представляє проблему для всіх учасників мережі безпеки, і пом'якшення морального ризику є важливим елементом системи забезпечення фінансової структури. В загальному розумінні моральна безвідповідальність визначається як тенденція у схильності особи (приватної або юридичної) до прийняття ризику або необачливій поведінці, ніж в іншому випадку, в розрахунок на те, що негативні наслідки такої діяльності будуть перекидатися на систему страхування вкладів. Схема гарантування вкладів може стимулювати вкладників розміщувати свої заощадження в установах, які ведуть бізнес з підвищеними (неприйнятними) ризиками або вважають, що конкретна установа є настільки великою на ринку, що їй не дозволять зазнати краху і обов'язково врятують. Це призводить до того, що банки з більш обачливою (консервативною) політикою управління ризиками та відповідальною поведінкою не зможуть змагатися з авантюрними структурами, які пропонують більш високі процентні ставки і рано чи пізно потрапляють у скрутне становище. Якщо вкладники впевнені в тому, що їх заощадження будуть швидко і повністю відшкодовані, то вони не будуть схильні до вимогливості щодо установ, яким доручать свої кошти. Разом із тим ми вважаємо, що на період кризи, особливо у наближення до її апогею, держава має піднімати рівень гарантування вкладів з наступним зниженням у міру стабілізації системи. Одним з варіантів вирішення проблеми може бути встановлення фіксованої прив'язки рівня відшкодування вкладів до кратного розміру мінімальної заробітної плати (або прожиткового мінімуму), зокрема це дозволить обґрунтувати індексацію суми.

З іншого боку, вкладники (в широкому плані – всі держателі рахунків у банках) не є достатньо інформованими про стан банків. Навіть якщо вкладники мають доступ до публічної інформації, вони зазнають труднощів з тлумаченням даних, щоб зробити зважений вибір на користь більш надійних банків. Ще однією перешкодою для вкладників є обмеженість часу для збирання та аналізу інформації, тому вони, як

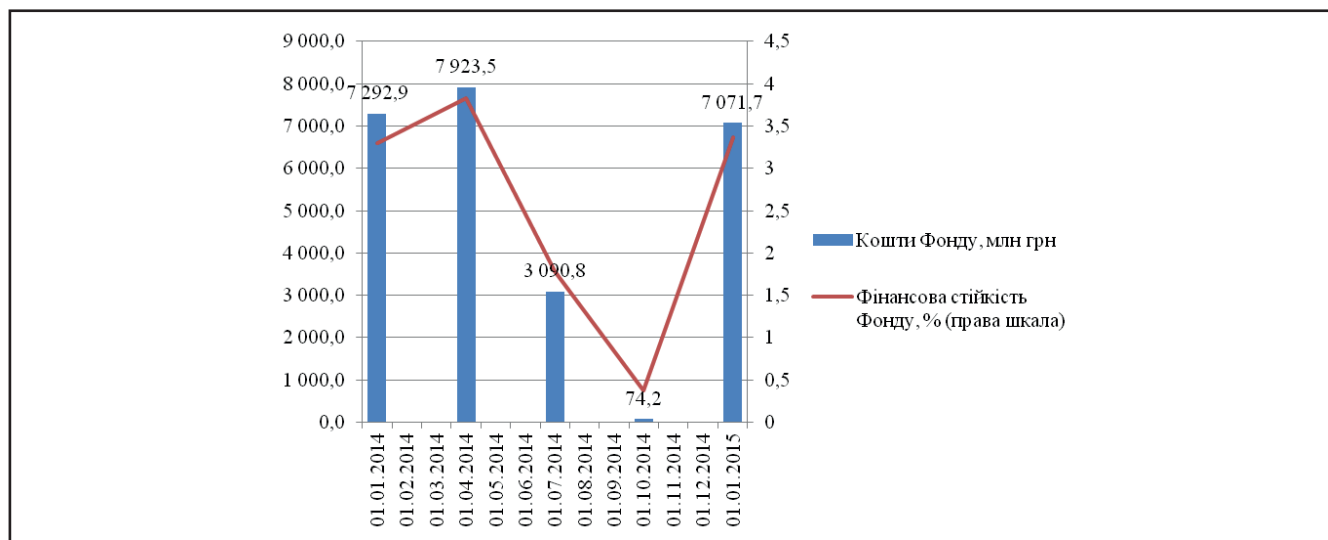

Рисунок 2. Динаміка зміни фінансової стійкості по відношенню до обсягів коштів ФГВФО

Джерело: Звіт про діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. – 2014 рік. – [[Електрон. ресурс]] Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/images/docs/reports/zvit_2014_ukr.pdf

правило, покладаються на органи регулювання та нагляду, на схему гарантування вкладів. Ми вважаємо за необхідне підкреслити важливість проблеми недостовірної інформації, яку продовжують оприлюднювати деякі банки про якість своїх активів, обсяги операцій з пов'язаними особами тощо, і це унеможливує прийняття адекватних (своєчасних) рішень держателями рахунків.

Аналіз кредитних рейтингів, які були встановлені для українських банків, згодом визнаних неплатоспроможними, показує, що практикується явне завищення класу рейтингів, головним чином, внаслідок специфічних стосунків між банками та агентствами «замовник–підрядник» [4]. Це визнано проблемою не тільки для українського фінансового ринку, але й для багатьох зарубіжних країн. Вкладники (кредитори, дрібні інвестори) можуть покладатися певною мірою на аудит звітності банків. У цьому відношенні існують перешкоди для подолання асиметрії інформації. На нашу думку, вони полягають у наступному: (1) звітність публікується на річній основі, із запізненням на 3–5 місяців; (2) репутація самих аудиторських фірм може бути небездоганною, що визнає і сам регулятор [5]; (3) аудиторський звіт розрахований на професійно підготовлених фахівців.

У будь-якій схемі гарантування вкладів завжди залишається певна категорія (категорії) держателів рахунків, які є незастрахованими з різних причин. Основну групу таких вкладників представляють клієнти певних типів (великі кредитори, банки–контрагенти, фінансові установи державні підприємства, корпорації, пов'язані компанії), тому вони поступають раціонально, коли шукають або отримують напряму від банків інформацію про стан банків та аналізують її для прийняття рішення про збереження або згортання стосунків з конкретною установою. Банки–контрагенти за специфікою своєї діяльності (постійний моніторинг ризиків) найбільш інформовані про стан інших банків, включаючи використання каналів неформальної комунікації. Найбільші кредитори банків на практиці мають переваги у поверненні своїх коштів з банків напередодні оголошення їх неплатоспроможними, як це сталося у випадку з Дельта Банком (взаємозалік вимог між Cargill і Дельта Банком на суму \$104 млн.) [7]. Тому цілком виправданим є застосування у багатьох країнах механізму автоматичної (безумовної) конвертації гібридних інструментів капіталу у статутний капітал, у тому числі субординованих кредитів у разі падіння адекватності капіталу (це питання заслуговує окремого дослідження).

Експерти МАСГВ також обґрунтовано пропонують в якості методів пом'якшення морального ризику: удосконалення корпоративного управління та управління ризиками; вимоги вкладників інших кредиторів та акціонерів до ринкової дисципліни; підвищення вимогливості з боку органів страхування депозитів, нагляду і регулювання [12]. Ринкова дисципліна полягає в тому, що реакція зацікавлених сторін на ринку примушує банки згортати прийняття надмірних ризиків.

Висновки

Фонд гарантування вкладів має посилювати свою роль як відповідального гаранта вкладів, а для цього слід передбачити: по–перше, підвищення рівня прозорості у діяльності фонду, включаючи оцінку його фінансової стійкості, стану банків–учасників, віднесення банків до груп ризиків за ре-

зультатами розрахунку внесків у фонд; по–друге, підвищення рівня фінансової освіти всіх категорій кредиторів банків шляхом роз'яснення методики оцінки стійкості банків, ключових показників; по–третє, встановлення вимогу до банків про оприлюднення розміру внесків, які вони перераховують до ФГВФО. Крім того, ми вважаємо за доречне провести аудит діяльності ФГВФО та Національного банку за конкретними випадками краху великих банків з метою розробки пропозицій з удосконалення їх діяльності. Звіт про результати аудиту має бути оприлюднений (в межах режиму конфіденційності). Це безумовно буде сприяти підвищенню ринкової дисципліни, відновленню довіри учасників ринку до державних органів.

Список використаних джерел

1. Бобиль В. Удосконалення системи гарантування вкладів в умовах сучасної фінансової кризи / В.В. Бобиль // Вісник НБУ. – 2012. – №7. – С. 24–29.
2. Дані фінансової звітності банків України. Національний банк України. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
3. Звіт про діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. – 2014 рік. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/images/docs/reports/zvit_2014_ukr.pdf
4. Любич О.О., Бортніков Г.П. Надійність кредитних рейтингів для прогнозування дефолтів банків. – Праці НДФІ, №1, 2015. – С. 96–109.
5. Національний банк заборонив восьми компаніям проводити аудиторські перевірки банків. – 15.09.2015 (прес–реліз). – [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=21634435&cat_id=55838
6. Тигипко С. Система гарантування вкладів в Україні: сучасний стан і перспективні напрямки розвитку / С. Тигипко // Вісник НБУ №8, серпень 2004. – С. 4–5.
7. Угода Cargill щодо боргів «Дельти» під загрозою. Forbes, 25.04.2015. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/business/1393330-ugoda-cargill-shchodo-borgiv-delti-pid-zagrozoju>
8. Diamond D.W., Dybvig P.H. Bank runs, deposit insurance, and liquidity. – Journal of Political Economy. – 1983. – 91 (3): 401–419.
9. Directive 2009/14/EC of the European parliament and of the Council of 11 March 2009. – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0014>
10. Directive 2014/49/EU of the European parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0049>
11. FDIC Annual Report 2014. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: https://www.fdic.gov/about/strategic/report/2014annualreport/2014AR_Final.pdf
12. Mitigating Moral Hazard. Guidance Paper. – May 2013. – International Association of Deposit Insurers. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: www.iadi.org/docs/IADI_Mitigating_Moral_Hazard_Enhanced_Guidance_2013-05.pdf
13. Towards a European Deposit Insurance Scheme. – European Political Strategy Centre (EPSC). – Issue 01 / 2015 (9 November). – [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://ec.europa.eu/epsc/publications/series/5p_edis_en.htm
14. Wruuck P. Deposit Guarantee Reform in Europe: A Systemic Perspective. – December 19, 2014. – Deutsche Bank Research. – [Електрон. ресурс] Режим доступу: <https://www.dbresearch.com/>